

Sortida d'estudi a la imperial Tàrraco

Enric Bertran

Dissabte 22 d'abril de 2017, la Societat Catalana de Geografia (SCG) va tornar a Tarragona. Hi havíem estat fa cosa de vint anys, poc abans que el conjunt arqueològic de Tàrraco fos declarat Patrimoni de la Humanitat per la Unesco, en una visita coordinada per Josep Oliveras, aleshores vice-president de la Societat i ja professor de geografia a la Universitat Rovira i Virgili (URV). Recordo que vam fer un interessant recorregut pel port, tal com es pot llegir en la crònica escrita per Narcís Rucabado i publicada al núm. 46 de *Treballs de la SCG*. Enguany, hem repetit guia, però l'objectiu de la jornada era un altre: analitzar diversos aspectes de la geografia urbana de Tàrraco i la posterior evolució de la ciutat, en especial l'eixample del segle XIX.

Aprofitant que uns vint-i cinc membres de la SCG van arribar a Tarragona amb tren, la visita va començar prop de l'estació de la RENFE, situada a la vora del mar, a la part baixa de la ciutat, a mig camí del Serrallo, destinació gastronòmica que restà a la discreció de futures iniciatives dels assistents. El professor Josep Oliveras i Samitier, actualment president de la Societat i catedràtic de geografia a la universitat citada, va obsequiar la parròquia geogràfica amb un plànol de Tarragona i un llibret dels atractius turístics de la ciutat, abans d'encetar les explicacions a la plaça dels Carros, sota una marquesina que ens privava del sol de què vam gaudir durant tot el dia. Allí, amb el suport d'un mapa de l'Instituto Geográfico Nacional, ens va parlar dels factors geogràfics i històrics que els romans tingueren en compte en escollir l'indret per bastir-hi una ciutat.

El professor Oliveras analitzà la transcendència d'aquesta lògica locacional al llarg de la història i ens parlà, entre d'altres coses, de Tàrraco com la porta d'entrada de Roma a la Península Ibèrica, de la mà dels Escipions quan la Segona Guerra Púnica, i com a capital d'una extensa província de l'imperi, la Hispània Citerior, primerament, i la Tarraconense, després, de la ciutat de Tarragona com a seu metropolitana d'un arquebisbat, element clau ja en la repoblació medieval, i de la importància del seu port, primer com a porta d'exportació de productes agraris i després com infraestructura lligada a l'explotació del petroli. Seguidament, el consoci Robert Casadevall i Camps, professor de geografia de la URV, féu una primera aproximació al creixement urbà a la part baixa de la ciutat.

La primera parada de biaix arqueològic fou l'efectuada al teatre romà, aixecat en època de l'emperador Cèsar August, que s'estigué a Tàrraco un parell d'anys, per refer-se d'una salut estantissa i per controlar la guerra contra els pobles bascos i asturs, que no es deixaven acabar de sotmetre. Actualment, el teatre és en fase de restauració, després d'una campanya ciutadana per conservar-lo i d'un litigi amb les empreses constructores que volien el solar per aixecar-hi blocs de pisos. De moment, un hi pot veure un fragment de la graderia que aprofitava el desnivell del terreny, una part de l'orquestra i poca cosa més. Restem, doncs, a l'espera de l'oportuna museïtzació. Prop d'allí, vam visitar externament la Chartreuse, ara escola d'idiomes, on els monjos fills de Sant Bru elaboraven l'elixir que té la propietat d'allargar la vida, si es pren amb una mesurada posologia.

De camí al Fòrum de la Colònia, salvant el pregon pendent del terreny per unes oportunes escales mecàniques, vam poder copsar un fet curiós de l'urbanisme tarragoní: l'agençament de pàrquings a les plantes baixes i primers pisos dels nous blocs d'habitatges, a causa de la necessitat de preservar les troballes arqueològiques que s'hi fan només gratant el terra d'un solar i de l'actual (i



Foto: Rafael Giménez-Capdevila

Josep Oliveras a la plaça dels Carros

qui sap si futura) insuficiència pressupostària per consolidar-les. Just deixar les escales i per recordar-nos que érem a la vigília de Sant Jordi, un grup de persones d'un taller ocupacional per a discapacitats ens van obsequiar amb flors a canvi de petons i abraçades. Fou un complement emotiu de la jornada.

El *savoir-faire* dels guies que van organitzar la jornada ens va estalviar de pagar entrades als diversos llocs visitats, un d'ells el Fòrum de la *Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco*, que era el centre administratiu, religiós i judicial de la ciutat en època imperial. S'hi conserven columnes corínties, un carrer amb vestigis de clavegueram i una part de la basílica. Ja prop del migdia, vam fer cap al Mercat Central, obra modernista degudament restaurada per garantir-ne la funcionalitat, que bullia amb l'animació pròpia del dissabte i que va permetre algun pisolabis (a base de sushi) dels assistents més afamats, i vam arribar a la Rambla Nova, després d'una passejada pels carrers de l'eixample de principis de segle xx, on encara es conserva alguna casa amb hort annex.

Un cop a la Rambla Nova, el professor Casadevall va remarcar el peculiar nom d'aquest vial, que fa pujada en direcció al mar i acaba, al balcó del Mediterrani, en un espadat, que esdevé una esplèndida miranda de la part baixa

de la ciutat. Pel que fa a les explicacions principals, Robert Casadevall parlà de la Rambla Nova com a eix comercial de Tarragona i com un de les principals vies que estructuraven la ciutat moderna, que se'n presenta més o menys concèntrica si un pren com a referència la plaça Imperial Tàrraco, on conflüen les carreteres



Foto: Cèsar Pasadas

Robert Casadevall a la Rambla Nova

de Lleida i València amb la de Barcelona, que hi arribava per la Rambla Vella, la qual ressegueix el traçat de la muralla que hi havia en època medieval i que no fou enderrocada fins el segle XIX.

Per la Rambla Vella vam accedir al circ romà. De primer vam pujar part d'amunt de les graderies que es conserven i des d'allà el professor Oliveras va explicar la disposició del recinte rectangular, el qual arribava fins més enllà de l'actual seu de l'Ajuntament i completava una pista d'arena, de notables dimensions, on s'efectuaven curses de bigues i quadrigues, a part d'altres manifestacions i desfilades. Seguidament vam baixar i ens vam ficar sotes les voltes que sostenen les graderies (podien acollir fins a 20.000 espectadors) i vam fer-nos càrrec de l'animació que hi devia haver en dies de competició. Encabat, vam pujar al Pretori (residència reial a l'edat mitjana), des de la terrassa del qual hom gaudeix d'una àmplia panoràmica del Camp de Tarragona, tancat per l'amfiteatre de muntanyes de la serralada Prelitoral, i d'una completa visió de la costa, des del

Dalt del Pretori



Foto: Cèsar Pasadas

cap de Salou fins la punta de la Móra, amb l'amfiteatre romà sota mateix del promontori rocós que els romans triaren per l'establiment de la ciutat.

Després de dinar al restaurant les Voltes, talment com fa vint anys, vam adreçar-nos a la seu de l'antiga Audiència, seguint el carrer de Cavallers, on vam poder admirar les façanes dels palaus Montoliu i Castellarnau, antigues llars, de fàbrica gòtica i barroca, d'unes de les famílies més influents de la ciutat i actualment seus del Conservatori de Música i del museu d'Història. Ja a l'Audiència, davant una maqueta que representa la Tàrraco del segle II dC a escala 1:500, el professor Oliveras va explicar la disposició de la ciutat romana en un pla inclinat vers el mar, que havíem tingut oportunitat de recórrer en sentit invers durant el matí, tot copsant aquesta disposició de l'urbs, en terrasses successives. Així mateix, parlà del proveïment d'aigua a Tàrraco mitjançant aqüeductes, del traçat de la Via Augusta i de l'ocupació del territori immediat en petites parcel·les, els *mansus* que amb el temps havien de donar lloc a les masies.

A la sala d'actes de l'antiga Audiència, el professor Casadavell ens parlà de l'evolució de Tarragona des de perspectives econòmiques, urbanes i socials. En especial, tractà dels plans que guiaren l'eixample de la ciutat, del creixement dels barris perifèrics, com és ara Torreforta, Campclar i Bonavista, i de les intervencions realitzades per resoldre-hi problemes de fragmentació social; de la degradació de la part alta de Tarragona i de les actuacions que malden per evitar que esdevingui refugi de població marginal. Abans de cloure la visita, encara hi hagué temps d'efectuar una breu passejada pels carrers del centre històric, a la part alta de la ciutat, fins arribar a la Catedral de Santa Tecla, emplaçada al lloc de l'antic temple de Júpiter, de veure un tall de la muralla i de copsar en diferents llocs el reaprofitament de làpides i ares romanes. Comptat i debatut, va ser una jornada intensa, que va servir per entendre una mica més Tarragona, descobrir coses que n'ignoràvem i prendre consciència de l'interès que sempre té tornar-hi.

Explicacions de Josep Oliveras davant la maqueta de Tàrraco



Foto: Cèsar Pasadas